

MEMORANDUM O SPOLUPRÁCI

uzavreté medzi týmito stranami

- Slovenská knižnica pre nevidiacich Mateja Hrebendu v Levoči (SKN), Slovenská autorita pre Braillovo písmo (SABP), Štúrova 36, 054 65 Levoča;
- Únia nevidiacich a slabozrakých Slovenska, Sekulská 1, 841 04 Bratislava–Karlova Ves;
- Bezbariérové centrum, Technická univerzita v Košiciach, Letná 9, 042 00 Košice;
- Centrum podpory študentov so špecifickými potrebami, Univerzita Komenského v Bratislave, Šafárikovo námestie 6, P. O. BOX 440, 814 99 Bratislava 1;
- Spojená škola internátna v Levoči, Námestie Štefana Kluberta 2, 054 01 Levoča;
- Spojená škola internátna pre žiakov so zrakovým postihnutím v Bratislave, Svrčia 6, 842 11 Bratislava–Karlova Ves;
- Rehabilitačné stredisko pre zrakovo postihnutých v Levoči, Kasárenská 16, 054 01 Levoča;
- Špecializované centrum poradenstva a prevencie pre deti a žiakov so zrakovým postihnutím, Námestie Štefana Kluberta 2, 054 01 Levoča;
- Špecializované centrum poradenstva a prevencie pre deti a žiakov so zrakovým postihnutím Svrčia 6 Bratislava, Svrčia 6, 842 11 Bratislava–Karlova Ves.

(ďalej ako „spolupracujúce strany“)

Preambula

1. Uzatvorením tohto memoranda o spolupráci (ďalej len „Memorandum“) spolupracujúce strany preukazujú svoju slobodnú vôľu:

- a. spolupracovať v oblastiach: výskum, vývoj, inovácie a transfer technológií vo vzdelávaní ľudí pracujúcich s deťmi, žiakmi/žiačkami a študentmi/študentkami so zrakovým znevýhodnením,
- b. poskytovať si vzájomne súčinnosť pri navrhovaní a realizovaní spoločných projektov, ako aj spolupracovať nad rámec takýchto spoločných projektov,
- c. vzájomne sa informovať o vlastných projektoch a aktivitách v týchto oblastiach.

Súčasná situácia vzdelávania žiakov a žiačok so zrakovým znevýhodnením

Na základe svojich skúseností v oblasti vzdelávania žiakov a žiačok so zrakovým znevýhodnením (ďalej len „ZP“), ako aj v oblasti podpory ich vzdelávania spolupracujúce strany konštatujú, že proces ich vzdelávania si vyžaduje bezodkladné riešenia smerujúce k zlepšeniu situácie. V oblasti integrovaného a inkluzívneho vzdelávania všetky spolupracujúce strany zaznamenali významný posun k integrovaniu a inklúzii ZP do vzdelávania na bežných základných i stredných školách. Takéto štúdium si však vyžaduje výraznú podporu technického, ale aj personálneho charakteru. Vybavenie vzdelávaného žiaka a vzdelávanej žiačky podpornými technológiami, ktoré im pomáhajú prekonať technické alebo informačné bariéry, je len jedným z dôležitých krokov na ceste za plnohodnotným vzdelaním. Okrem technického vybavenia je dôležitá aj výrazná podpora pedagógov/pedagogičiek či asistentov/asistentiek, ktorí pomáhajú pri práci s týmito technológiami, ale aj knihami, študijnými materiálmi a prístupom k informáciám vo všeobecnosti.

Pre vysokoškolské vzdelávanie a následne uplatnenie sa v zamestnaní je nevyhnutné dosiahnuť už v skorších stupňoch vzdelávania vyššiu mieru samostatnosti, gramotnosti v jej najširšom slova zmysle, zručností v práci s textom a so študijnými materiálmi.

Dôraznejšia a cielená podpora v tejto oblasti je nevyhnutná. Vo vzájomnej diskusii spolupracujúcich strán na workshope Zefektívnenie podpory študentov so zrakovým postihnutím, iniciovanom SABP a organizovanom Bezbariérovým centrom na Technickej univerzite v Košiciach, 26. januára 2023, boli tieto problémy jasne pomenované a bolo navrhnuté komplexné, hoci dlhodobé riešenie týchto problémov vo vzdelávaní ZP žiakov/žiačok na základných a stredných školách, ako aj študentov/študentiek na vysokých školách. Podpora vo vysokoškolskom vzdelávaní má mnohé špecifiká, ktoré je potrebné riešiť iným spôsobom ako podporné opatrenia vo vzdelávaní na základných a stredných školách, no mnohé z nich sa prelínajú. Spolupracujúce strany budú svoju vzájomnú spoluprácu a aktivity vždy smerovať tak, aby boli adresné a vyplývalo z nich, pre ktorú úroveň vzdelávania sú konkrétne návrhy určené.

Formy spolupráce

Každá zo spolupracujúcich strán má v rámci Rady SABP jedno členské miesto a kandiduje svojho zamestnanca v zmysle štatútu Rady SABP. Rada SABP je poradným orgánom riaditeľa SKN v oblasti Braillovo písma a reliéfnej grafiky. Spolupráca strán bola nadviazaná po založení inštitútu SABP a v zmysle tohto memoranda sa bude i naďalej rozvíjať, a to nielen samotným členstvom v Rade SABP, ale aj aktívnou spoluprácou na dohodnutých aktivitách v špecializovanom tíme Rady SABP pre Braillovo písmo a reliéfnu grafiku vo vzdelávacom procese založenom v rámci aktivít SABP a pod gesciou Rady SABP.

Hlavným fórom na podávanie návrhov a rozvíjanie aktivít je zasadnutie Rady SABP. Všetky následné stretnutia spolupracujúcich strán, workshopy či semináre v oblasti Braillovo písma a reliéfnej grafiky budú zvolané s vedomím vedúcich zamestnancov spolupracujúcich strán.

Nosnou myšlienkou spolupráce je podporovanie rozvíjania zručností v používaní Braillovo písma a reliéfnej grafiky. Prostredníctvom nich potom aj podporovanie vzdelávania žiačok a žiakov so ZP, a to v rámci vzdelávania na základných a stredných školách. Takáto rozsiahla podpora efektívnejšieho vzdelávania zahŕňa množstvo oblastí podpory žiakov a žiačok, študentov a študentiek, ale aj ich pedagógov a pedagogičiek.

Návrh oblastí vzájomnej spolupráce v zefektívňovaní vzdelávania a podpory vzdelávania ľudí so zrakovým znevýhodnením

Učebnice v braili a reliéfnej grafike:

Učebnice a študijné materiály sú, samozrejme, hlavnou kosterou vzdelávania od základnej školy. Absencia týchto učebníc a materiálov v braili a reliéfnej grafike na základnej i strednej škole je alarmujúca. Učebnice v prístupnej forme, teda v auditívnej forme, digitálnej forme alebo v braili a reliéfnej grafike sú nevyhnutnosťou pre rovnocenné vzdelávanie. Je však dôležité uviesť aj to, že digitálne učebnice nemôžu vždy plnohodnotne nahradiť učebnice v braili a reliéfnej grafike.

Predovšetkým pri odborných predmetoch nie je možné vzdelávanie realizovať výlučne auditívnou

formou, teda počúvaním textu učebnice z nahrávky alebo predčítavanej syntetickou rečou v počítači. Pri mnohých predmetoch sú učebnice v braili a reliéfnej grafike nevyhnutné a v prípade ich absencie nemusia byť získané vedomosti žiaka/žiačky so zrakovým znevýhodnením plnohodnotné a rovnocenné s vedomosťami ich intaktných spolužiakov.

Koncepčné riešenie sprístupňovania učebníc v podobe prístupného elektronického dokumentu a tiež v podobe prepisu učebníc do brailu a reliéfnej grafiky je nevyhnutným krokom k tomu, aby sme dokázali v rámci vzdelávania nevidiacich žiakov a žiačok budovať komplexné zručnosti gramotného človeka a prípadne odborníka/odborníčky na určitú oblasť, ktorú si zvolí. Len na plnohodnotných základoch je možné postaviť vyššie vzdelanie, pracovné návyky, schopnosť byť rovnocenným partnerom a rovnocennou partnerkou na trhu práce.

SABP a spolupracujúce strany budú iniciovať rozhovory, stretnutia a aktivity vedúce k tomu, aby sa takéto koncepčné riešenie tvorby učebníc v braili a reliéfnej grafike hľadalo na legislatívnej úrovni, aby spolupracujúce strany hľadali cestu k rovnakým možnostiam prístupu k učebniciam aj pre ľudí so zrakovým znevýhodnením.

Podpora pedagógov a pedagogičiek vzdelávajúcich žiakov a žiačky so zrakovým znevýhodnením:

Štúdium žiakov a žiačok so zrakovým znevýhodnením je v súčasnosti realizované buď v škole pre žiakov a žiačky so zrakovým znevýhodnením, alebo na bežnej škole za pomoci učiteľov a učiteľiek, rodičov a celého školského podporného tímu (školský podporný tím v zmysle zákona č. 414/2021 Z. z., ktorým sa dopĺňa zákon č. 138/2019 Z. z. [§ 84a (2) a (3)]). Učitelia a učiteľky ako aj každý zo školského podporného tímu je veľmi dôležitou súčasťou vzdelávacieho procesu žiaka/žiačky so zrakovým znevýhodnením a pre jeho úspešné zavŕšenie musí dostávať podporu a vedomosti potrebné na efektívne vedenie žiaka/žiačky. Získavanie skúseností je v tomto prípade veľmi náročné, keďže mnohí zamestnanci bežných škôl a členovia školského podporného tímu môžu vo svojom profesionálnom živote čeliť výzve vzdelávania nevidiaceho alebo slabozrakého dieťaťa raz–dvakrát za celú svoju kariéru. Dôležité však je, aby bolo takým žiakom/žiačkam vzdelávanie poskytnuté plnohodnotne, bez zbytočných komplikácií súvisiacich s nedostupnosťou techniky či učebných materiálov alebo nedostatočnou pripravenosťou školského podporného tímu. Rovnako dôležité je i to, aby každý z podporného tímu dostal adekvátnu podporu bez ohľadu na možnosti užšej prezenčnej spolupráce priamo s tyflopädagogmi/tyflopädagogičkami či na možnosti prekonávania geografických vzdialeností od školy k najbližšiemu špecializovanému pracovisku.

Spolupracujúce strany, ktoré samy dlhodobo poskytujú podporu žiakom a žiačkam, ale aj študentom a študentkám so zrakovým znevýhodnením na profesionálnej úrovni, spoločne navrhli viacero možných opatrení, ktoré by mali viesť ku zlepšeniu pripravenosti učiteľského zboru, asistentov, celého školského podporného tímu a rodičov týchto žiakov/žiačok.

Príručka praktických postupov:

V takejto príručke budú obsiahnuté základné informácie o prístupe ku vzdelávaniu žiaka/žiačky so zrakovým znevýhodnením. Obsahom by boli napríklad:

- informácie o inštitúciách poskytujúcich profesionálnu podporu vzdelávania;
- spôsoby získania študijných materiálov;
- popis práce s najdôležitejšími podpornými technológiami;

- informácie o ďalších metodických materiáloch potrebných na rozšírenie poznatkov o vzdelávaní ľudí so zrakovým znevýhodnením;
- usmernenie pre prácu so žiakom/žiačkou pri čítaní Braillovoho písma a reliéfnej grafiky v rámci študijných materiálov a pre prácu s grafickými úlohami v rámci vzdelávania (napríklad rysovanie);
- informácie o online dostupných zdrojoch na rozvoj vzdelávania v širšom kontexte, napríklad prostredníctvom výmeny skúseností a poznatkov cez online platformy či diskusné skupiny;
- ďalšie dôležité informácie súvisiace s poskytovaním podpory žiakom a žiačkam so zrakovým znevýhodnením pri ich vzdelávaní.

Online poradenstvo pre školský podporný tím a rodičov:

Vytvorenie priestoru na zodpovedanie otázok je dôležitou súčasťou komplexného a dôveryhodného nástroja podpory všetkých ľudí zúčastnených na vzdelávaní žiaka/žiačky so zrakovým znevýhodnením. Len spojením skúseností všetkých odborníkov pracujúcich v oblasti vzdelávania ľudí so zrakovým znevýhodnením je možné vytvoriť priestor na priame a efektívne riešenie čiastkových problémov, s ktorými sa môžu členovia školského podporného tímu, asistenti, osobní asistenti alebo rodičia stretávať. Ak by bol takýto priestor poskytovaný online, telefonicky alebo prostriedkami elektronickej komunikácie, boli by tieto bohaté vedomosti a skúsenosti odborníkov v danej oblasti dostupné kedykoľvek všetkým, ktorí potrebujú poradiť pri úplne konkrétnych otázkach vyplývajúcich z ich každodennej práce a vzdelávania ľudí so zrakovým znevýhodnením.

Zvýšenie pripravenosti pedagógov/pedagogičiek na vzdelávanie ľudí so zdravotným znevýhodnením:

V oblasti vzdelávania ľudí so zdravotným znevýhodnením je potrebné otvoriť väčší priestor na získavanie poznatkov o takomto špecifickom vzdelávaní priamo v rámci odbornej prípravy študentov/študentiek na stredných i vysokých školách zameraných na štúdium pedagogiky. Takéto vzdelávanie sa totiž v rámci systému integrovaného a inkluzívneho vzdelávania netýka len študentov/študentiek špeciálnej pedagogiky, ale aj študentov/študentiek pedagogiky všeobecne, ktorí budú zabezpečovať vyučovanie konkrétnych predmetov na bežných školách. Dôležitá je preto osвета šírenia informácií o inklúzii a integrácii. Osвета je dôležitá už na pedagogických stredných školách a fakultách, ktoré pripravujú študentov/študentky na budúce povolanie. Za kľúčovú úlohu považujeme dostať do osnov pedagogických stredných škôl a pedagogických fakúlt povinné predmety ako napríklad: žiaci a študenti so špecifickými potrebami, podporné technológie vo vzdelávaní ľudí so zdravotným znevýhodnením a podobne.

V tejto oblasti spolupracujúce strany priamo pomenovali dva nástroje na dosiahnutie tohto cieľa:

- rozšírenie výberu kurzov/predmetov o vzdelávaní ľudí so zdravotným znevýhodnením priamo v rámci vysokoškolského štúdia: všetci pedagógovia/pedagogičky by v rámci vysokoškolského vzdelávania mali dostať väčšie množstvo informácií a pripraviť sa na možnosť vyučovania žiaka/žiačky so zrakovým znevýhodnením v budúcnosti. Je potrebné, aby sa hlbšie oboznámili so základnými postupmi a materiálmi.
- zavedenie témy o vzdelávaní ľudí so zdravotným znevýhodnením do aktualizáčného vzdelávania pedagógov/pedagogičiek. Aktualizačné vzdelávanie je vhodný priestor na rozšírenie o také akreditované kurzy, ktoré budú poskytovať praktické poznatky a skúsenosti

o vzdelávaní ľudí so zdravotným znevýhodnením všeobecne, ale aj konkrétne pre špecifické zdravotné postihnutie. Napríklad pre zrakové postihnutie by kurz mohol obsahovať akreditovaný kurz pre ovládanie, ale aj pre vyučovanie Braillovoho písma, kurz vyučovania rozvoja počítačových zručností pri použití podporných technológií, kurz vyučovania sebaobsluhy a priestorovej orientácie, kurz práce pedagógov/pedagogičiek s konkrétnymi podpornými technológiami a podobne.

Katalóg obrázkov v bodovej a reliéfnej grafike

Jedným z dôležitých nástrojov na rozvoj zručností v používaní bodovej a reliéfnej grafiky v budúcnosti je katalóg obrázkov prispôbenedých pre hmatové vnímanie. Každá zo spolupracujúcich strán má k dispozícii množstvo obrázkov, ktoré v rámci svojej práce vytvorila. Katalogizovanie obrázkov v jednej databáze dostupnej pre spolupracujúce strany a v budúcnosti aj pre špeciálnych pedagógov/špeciálne pedagogičky či pedagógov/pedagogičky vzdelávajúcich žiaka/žiačku so zrakovým znevýhodnením by prinieslo:

- prehľad o existencii konkrétnych obrazových informácií už spracovaných do podoby pre vnímanie hmatom, čím sa predídne zbytočnému vynakladaniu nákladov na opätovné vytváranie týchto obrázkov;
- možnosť oslovenia konkrétnej inštitúcie a vyžiadania zaslania obrázka alebo zakúpenia si obrázka;
- prehľad o tom, čo žiakovi/žiačke môže pedagóg ponúknuť ako materiál pre štúdium konkrétneho predmetu/odboru;
- prípadne priamu možnosť sťahovania podkladov na vytvorenie obrázkov, ak to spolupracujúca organizácia či iný autor obrázka umožní.

Spolupracujúce strany budú priebežne spoločne hľadať cestu vytvorenia takéhoto katalógu. Zároveň budú hľadať riešenie toho, či bude databáza slúžiť aj priamo na stiahnutie súborov a ich ďalšie použitie, alebo iba na informovanie o tom, aký obrázok je možné z danej inštitúcie získať.

Výsledným cieľom je teda to, aby databáza bola dostupná pre pedagógov/pedagogičky na základných i stredných školách. Súčasťou databázy a pravidiel by bol aj informačný písomný a audiovizuálny materiál, v ktorom by sa mohli členovia podporného tímu dozvedieť základné informácie o tom, ako s takouto formou obrázkov pracovať priamo na vyučovaní. Pedagógovia/pedagogičky a špeciálni pedagógovia/špeciálne pedagogičky v rámci integrácie a inklúzie na základných a stredných školách totiž nemajú dostatočné informácie o tom, ako je možné sprístupňovať grafické informácie (napríklad matematické, prírodovedné, geografické a iné obrázky) pre ľudí so ZP tak, aby boli pre nich zrozumiteľné. Takýto materiál by, samozrejme, nemohol poskytnúť vyčerpávajúce ponorenie sa do problematiky používania reliéfnej grafiky, no poskytol by základné informácie o jej dôležitosti vo vzdelávacom procese a konkrétne situácie, keď je vhodné s reliéfnou grafikou pracovať. S podrobnou prácou s obrázkami a ich plnohodnotným využívaním by sa mal člen podporného tímu oboznámiť na kurze aktualizáčného vzdelávania.

Realizácia navrhovaných opatrení a aktivít

Navrhované aktivity a opatrenia sú komplexným riešením problému a vyžadujú si množstvo úsilia, odborníkov a diskusií. Ku každému z nich je potrebné pristúpiť po podrobnej analýze súčasnej situácie a dosahu zavedenia takého opatrenia. Mnohé z nich si vyžadujú aj veľké finančné zabezpečenie, no mnohé sú skôr závislé od vzájomnej spolupráce a využitia zdrojov, ktoré už k dispozícii máme v rámci vykonávaných aktivít spolupracujúcich strán či iných vzdelávacích inštitúcií.

V zmysle vzájomnej dohody spolupracujúcich strán budeme v tejto oblasti naďalej komunikovať, rozdelíme problém na čiastkové kroky a postupne budeme hľadať spôsoby ich realizácie.

Vyššie uvedené formy spolupráce, vyžadujúce mimoriadne financie a personálne kapacity, budú spolupracujúce strany realizovať na základe:

- a. vlastných aktivít v rámci inštitúcie zameraných aj na podporu myšlienky deklarovanej v tomto memorande,
- b. spoločných projektov,
- c. osobitných zmlúv, v ktorých budú uvedené všetky organizačné, metodické, technické, personálne a finančné náležitosti s vymedzením účasti jednotlivých pracovísk spolupracujúcich strán.

Financovanie bežnej prevádzky pri zabezpečovaní jednotlivých aktivít bude zabezpečené z rozpočtových prostriedkov strán, ich vlastných prostriedkov, zo získaných grantov a z účelových domácich a zahraničných fondov.

Plánovanie a organizovanie jednotlivých foriem spolupráce sa pre každý kalendárny rok spresní na spoločných stretnutiach vedúcich zamestnancov spolupracujúcich strán, respektíve ich zástupcov.

Ostatné ustanovenia

1. Predmetom tohto memoranda nie sú majetkové ani nemajetkové nároky vyplývajúce z práva duševného vlastníctva alebo know-how strán. Predmetom memoranda nie sú zároveň ani iné nároky vyplývajúce z vlastných zmluvných vzťahov strán.
2. Žiadna zo strán si nemôže vynucovať plnenie od druhej strany na základe tohto memoranda, najmä ak obsah takéhoto plnenia podlieha predmetu obchodného tajomstva alebo mlčanlivosti na základe zmlúv s tretími stranami alebo by bolo v rozpore s právnymi predpismi upravujúcimi činnosť, poslanie, nakladanie s majetkom alebo nadobúdanie tovarov, služieb a prác inštitúcie.
3. Počas celej dĺžky trvania spolupráce na základe tohto memoranda sa každá strana zaväzuje poskytnúť druhej strane dostatočnú súčinnosť nevyhnutnú na riadne plnenie tejto spolupráce – ide najmä o riadnu vzájomnú komunikáciu pri poskytovaní informácií.
4. Toto memorandum nemá žiadny vplyv na práva a povinnosti strán, vyplývajúce z dohôd s tretími stranami.
5. Spolupracujúce strany sa zaväzujú, že neposkytnú ani nezneužijú žiadne informácie, ktoré sa dozvedeli počas trvania spolupráce na základe tohto memoranda. Na tieto informácie sa vzťahuje režim utajenia dôverných informácií.
6. Pred začatím rokovaní o možnej zmluvnej spolupráci medzi stranami sa strany zaväzujú uzavrieť dohodu o mlčanlivosti o dôverných informáciách, ktorá bude bližšie špecifikovať

ochranu dôverných informácií medzi stranami pre nasledujúcu spoluprácu.

Záverečné ustanovenia

1. Toto memorandum o spolupráci sa uzatvára na dobu neurčitú. Každá zo strán môže memorandum vypovedať písomnou výpoveďou s okamžitou platnosťou a účinnosťou, a to aj bez uvedenia dôvodu.
2. Toto memorandum sa vyhotovuje v deviatich rovnopisoch, z ktorých každá zo strán dostane jeden rovnopis.
3. Spolupracujúce strany memoranda môžu po vzájomnej dohode rozšíriť alebo zúžiť rozsah uskutočňovanej spolupráce dohodnutý v tomto memorande. Ustanovenia tohto memoranda možno meniť alebo dopĺňať iba po vzájomnej dohode strán v podobe písomných dodatkov podpísaných všetkými stranami.
4. Memorandum nadobúda platnosť dňom jeho podpísania oprávnenými zástupcami spolupracujúcich strán.
5. Strany memoranda vyhlasujú, že si memorandum riadne a dôsledne prečítali, jeho obsahu porozumeli a že obsah memoranda je dostatočne jasný, určitý a zrozumiteľný.
6. Strany memoranda vyhlasujú, že podpisujúce osoby sú oprávnené na podpísanie memoranda a na znak súhlasu ho podpisujú.

Bratislava 4. mája 2023

Slovenská knižnica pre nevidiacich Mateja Hrebendu v Levoči

.....

Ing. František Hasaj, riaditeľ

Únia nevidiacich a slabozrakých Slovenska

.....

Ing. Ján Podolinský, predseda

Bezbariérové centrum, Technická univerzita v Košiciach

.....

prof. Ing. Dušan Šimšík, PhD., vedúci

Centrum podpory študentov so špecifickými potrebami, Univerzita Komenského v Bratislave

.....

doc. RNDr. Eva Viglašová, PhD., prorektorka pre vzdelávanie a sociálne veci

Spojená škola internátna v Levoči

.....

Mgr. Lucia Zalčíková, PhD., poverená vedením

Spojená škola internátna pre žiakov so zrakovým postihnutím v Bratislave

.....

Mgr. Sandra Botlíková, riaditeľka

Rehabilitačné stredisko pre zrakovo postihnutých v Levoči

.....

PaedDr. Milan Richtarčík, riaditeľ

Špecializované centrum poradenstva a prevencie pre deti a žiakov so zrakovým postihnutím v Bratislave

.....

Mgr. Marek Hlina, riaditeľ

Špecializované centrum poradenstva a prevencie pre deti a žiakov so zrakovým postihnutím v Levoči

.....

PaedDr. Šarlota Múdra, riaditeľka